

vseh dežel

Proletarci

zdržite se!

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

Štev. 5 (No. 5).

Chicago, Maj, 1907

Leto II. (Vol. II.)

PRVI MAJNIK.

J. Logačan.

Zopet je napočil delavski praznik, katerega ni določil kak bog, prerok, papež, cesar ali predsednik, temveč praznik, katerega so si delavci sami določili na mednarodnem delavskem kongresu v Parizu leta 1889, praznik, ki navdaja posedujoče sloje s strahom in grozo, trpeče in izkoriščane sloje pa z upom in nado, ker vidijo v njem znamenje, v katerem znamenju se bo vršila poslednja bitka med izkoriščevalci in izkoriščanci.

Na prvi majnik zahtevajo delavci samo izven parlamenta socialnih prevrnov, sploh preobrat današnje družbe v socialistično, na neštivilnih shodih v raznih deželah in državah.

In vprav to, da ta akcija izhaja iz delavske mase same, daje tudi delavski masi moralničen pogum, jo oživlja in vzpodbuja za ideale: svoboda, enakost in bratstvo. Vsaka še tako majhna preosnova v korist produktivnim slojem, katero si je delavska masa z odprtim nastopom sama priborila, učinkuje agitatorično še na nezavedne tovariše-delavce, obenem pa tudi razodeva delavski masi, kakšna velikanska sila je v nji, ako jo ob pravem času uporabi sebi v korist. Darovi, katere prinašajo mogočnejši sami delavski masi iz strahu in bojazni v potolaženje so malo vredni. Taki darovi so vada, s katero hočejo kapitalisti vspavati delavsko gibanje, poriniti, potisniti ga s socialistično-revolucionarne poti na polzevo pot reform.

« Poedit delavec je v navadnem življenju ničla. Kako se naj sam vpre kapitalistom, ki lastujejo vsa produktivna sredstva? Vse drugo je, ako delavci nastopajo organizirani v masah, ker se tu majhne čete združijo v velikansko, mogočno in nepremagljivo vojsko, kakršni kapitalisti, birači in drugi najeti morilci niso kos. V takih trenutkih spoznajo delavci še le svojo moč.

Vsled tega so pa tudi kapitalistom vsi nastopi, kjer stopa na plano delavstvo v masah, trn v peti, katere skušajo dostikrat takoj v početku vdušiti z najpodlejšimi in najgršmi sredstvi. V takih trenutkih se kapitalisti, buržoazija sploh poslužijo najostudnejšega sredstva: morjenja mirnih, nedolžnih ljudi.

Ako je treba, tedaj pokajo puške, brzostrelni topovi, mitreljeze, ako delavska masa ni nastopila že tako odločno in v takem številu, da se buržoazija boji vporabiti takih sredstev proti nji.

Na prvega majnika praznujejo delavci svoj lastni praznik. Ne da bi rabili kakla nasilna sredstva, ustavijo mašinerijo proizvodstva. Tvorniški dimniki ne pošiljajo svojega smrdljivega dima proti nebu, ker je to volja delavcev, ker na prvega majnika delavci nočejo iti na tlako. S tem nastopom pa delavci dokažejo, da so delavci gospodarji produkcije, če delavci nočejo delati, da morajo kapitalisti vzlic polnim blagajnam zlata hoditi bos in nagi, končno pa žalostno poginiti lakote.

Proti temu nastopu delavcev so kapitalisti brezmočni, ker ne morejo izpreiti vseh delavcev, ker bi jih potem doletela zelo žalostna osoda, delavci bi pa zmagali na vsi črti.

Prvi majnik nam kaže sliko, da je ves proizvodni aparat odvisen le od razredno zavednega delavstva, da se bliža vedno hitreje dan, ko se bo vpropastila današnja človeška družba, ki temelji na krivicah in nasilju, na nje razvalinah pa zgradila socialistična, v kateri ne bo gospodarjev, ne hlapcev, v kateri bodo živeli vsi ljudje srečno v svobodi, enakosti in bratstvu.

OTOK SREČNIH.

Pravljica.
J. Gaulke.

Na samotnem otoku je živela pešočica ljudi. Imeli so malo potrebščin, njih njive in gozdi so jih pa preskrbeli z vsem potrebnim. Če so bili lačni, so vživali sadež, ki je zrastel na polju, če so bili žejni, so se pa napili čiste studenčice. Ako so bili trudni so legli k počitku v svoje kočice, ki so bile zgrajene iz bičevja. Za drugo se niso brigali. Bili so srečni, kakor ljudje sploh srečni morejo biti. Imeli so časa dovolj za življenje in sanjarenje.

Nekega dne so se izkrcali na otoku ljudje, ki so prišli daleč preko velike vode iz tuje dežele.

Domačini so vprašali tujce, čemu so prišli. Tujci so rekli:

«Prišli smo, da smo vam prinesli kulturo. Vi ste dolgo sanjali, treba je, da pričnete delati.»

Domačini jih niso razumeli in posmehovali so se njih govorom.

Sedaj je stopil naprej mož, oblečen v dolgo črno sukno. Prišel je pridgovati in jeziti se.

«Vi ste narod brez morale in odnošajev, pravi grešniki, ki žive kot žival, da se jih mora usmiliti bog. Tako ne more naprej. Učil vas bom moliti in delati, kakor se spodobi za bogu podobna bitja.»

Za duhovnikom je prišel učitelj: «Vi ste bedaki. Jaz sem prišel, da bom razsvetlil vašo pamet. Učil vas bom pisati, čitati in računati.

Učitelju sta sledila krojač in čevljar. Učela sta domačinom metro, mejtem pa pripovedovala o slabih časih in dolžnikih. Domačini ju niso umeli, pač so se pa veselili in znejali, kakor otroci novim igračam, ko sta jih rokodelca merila.

Nastopil je sedaj stavbenik: Vi živite v takih kočah, kot živali. Zgradil vam bom hiše iz železa, opeke in kamna, da boste živeli kot ljudje.» Domačini tudi njega niso razumeli, dasi jim je dobro hotel.

Stavbeniku je sledil brivec. To je bil lep gospod. Kedar je govoril, je mahal z rokami in nogami.

«Jaz sem pravi pionir kulture,» je hitel pripovedovati domačinom in jim ponujal milo, mazilo, česala, britve in lasulje. Menil je, da so te reči neobhodno potrebne za kulturnega človeka. Za njim se je prikazal vojak, ki je brivca porinil zaničljivo v stran in trdil, da je on glavni steber kulture. Narod, ki hoče biti mogočen, mora znati predvsem sukati orožje! Isto je potrjeval tudi policaj, ki je vedno spremljeval vso družbo, dasi nihče ni vedel, čemu je on tukaj.

Kulturosci raznih vrat so prihajali drug za drugim. Tu so bili: Jurist, glumač, filozof, agent in še drugi. Vsak je poudarjal, da je najvaznejši član kulturne družbe in tudi kričal na ves glas.

Domačini so se pa smejali tem čudakom. Duhovnik jim je vbival vsaki dan moralo v glavo učitelj jih je učil pisati, čitati in računati, krojač in čevljar sta jim napravila obleko in obuvala, stavbenik je zgradil lepe hiše, brivec jih je vsaki dan briil in oblival z dišečimi olji, vojak jih je učil konkati, rabiti puške in topove. Profesor narodne ekonomije je pretačunil vrednost njih delavne sile in govoril o vzvišenosti dela.

Ko je minol mesec, so pa tujci rekli: «Naučili smo vas mnogo koristnih stvari in vas naredili za kulturne ljudi, radi tega ste nam

dolžni vračila. Od sedaj ne bo več sadež na poljih in v gozdih samo vaš, ampak delili ga boste z nami, kakor smo mi delili z vami.»

Te zavite govornice zopet domačini niso razumeli in šli so po svet k juristu. Le-ta jim je pa rekel: «Ako prostovoljno ne plačate, kar ste drugim dolžni, vas bom dal pravnim potom po sodnjiskem bircu zarubiti.»

— Čudo je, da kristjanje časte svojega Jezusa, naobratno pa preganjajo ljudi, ki žive po njegovih naukih. Preveč čuditi glede tega se nam pa tudi ni treba, ker ogromna večina kristjanov ne spoštuje več naukov svojega odrešenika. Morda ni v Chicagi duhovnika, ki verjame v tisočletno kraljestvo, ali ki misli, da je pametno, da se ne skrbi za prihodnji dan, ali da se ni treba braniti, če zlo rabi silo.

In to je najbrže tudi vzrok, da ogromna večina kristjanov le časti Kirista, poleg pa kruto preganja vse tiste, ki žive po njegovih naukih.

— Socialisti so prekučeni, brezverci, prešestniki, nasilniki, izvržek človeštva itd.» Tako pišejo pogostokrat meščanski časniki o socialistih in s prižnic jim pa pritrdjujejo duhovniki različnih ver, dasi socialisti uče vprav nasprotno.

Socialisti se malo brigamo za to infamno obrekovanje, ker smo prepričani, da bo socializem zmagal, kakor je zmagala še vselej vsaka visoka ideja.

— Henrik Heine, nemški pesnik, je svoje dni tožil:

«Zavrženci, ki nas hočejo zazibati filozofičnim potom v milo sužnost, so več spoštovanja vredni, kakor zavrženci, ki v zagovor despotizma ne rabijo pametnih vzrokov, temveč pa zagovarjajo z zgodovino kot zakon navade, kateremu so se ljudje tekom časa privadili, radi česar je pravomočen in nepredručajljiv.»

Ali je dandanes bolje? Še dandanes se oglašujejo plačani hlapci mogotcev na vseh vogalih, da so današnje razmere v človeški družbi pravomočne, ker so že leta in leta v praksi in ljudje, ki so preleni misliti s svojimi možgani, jim pa ploskajo.

Pregovor: «navada je železna snajca,» imajo dandanes še vedno taki ljudje v čislju, ki vsled navade, samih sebe goljufajo za življensko srečo.

PRVI SVIBANJ medjunarodni radnički praznik.

Osam sati rada! Eto tim riečima pokrivena naša crvena zastava, koja nam inspirira nadu na skorašnje oslobodjenje proletarijata.

I onda, kada se pred radničkim kolonama ta zastava gordo leprša, kada, obasjana proljetnim zracima, postaje izvor nove svjetlosti, koja, obasjavajući naša izmučena i blijeda lica, obasjava nas zracima proljeća proletarskog blagostanja, tada velim, zaustavimo se za trenutak, nebi li kucanje našeg srca bilo slobodnije, podignimo našu dječicu neka ih pogled na zastavu zadahne duhom novog života, koji nam bliska budućnost sprema i opomenimo se značaja, koji ima za nas današnji dan, dan, kada proletarci celoga svijeta uzimaju svoje alate i idu, ne u tvornicu, gdje ih stroj čeka da iz njih isisa svaku kap krvi, da uzdrma svaki živac, da istegli svaku mišicu, već sa čekićem, testerom ili rendetom na ramenu idu u kolone iz kojih će se ćiuti umilni živci pjesama namijenjenih prazniku rada.

Danas vice nose brzjave Evropi, Australiji i Americi, brzjave pune duha, pune osjećaja, koji trebaju da pojačaju živce onih, koji vječito rade bilo u polju po ljetnoj žezi ili zimnjem mrazu, bilo pak u zagušljivoj radionici, svih, svih proletara, te da se i ovi vječito pogureni mogu gordo ispraviti i smjelo pogledati oko sebe; danas se drugovi sakupljeni "začudjeno zapitkavaju zašto onoliki broj žandara okolo njihovih kolona, na šta dobijaju lijepe odgovore, da policija žrtvuje po jedan dan u godini kada svoju uslugu ukazuje radnicima dajući im sjajnu svitu". Danas se još po kadkad neko iz buržoaskih gomilica ustrašeno zapitkuje, kao dobri kralj Louis XVI., da li nije ovo skupljanje radnika spremanje za bunu, na šta se iz proletarskih kolona dovikuje: "ne, ne buna, jer je krv ljudska skupocjena, a naše su ruke nemodne da zabadaju nož u prsa, koje nam vi svakodnevno podmećete, — ne buna, već znak nove revolucije u istorijskom društvu, revolucije, koja se može izvršiti i u glasačkim kutijama, — ko zna, a mi proroci nismo!" Danas "soldati su u ratnoj opremi; sve su kuće pozatvorene; svaki ćiuti u svojoj sobi, kao pri kakvoj obsadi; svi su poslovi napušteni; žene i djeca nesmiju na ulicu..."

Čudnovata bura, koja ushićava i straši u isto vrijeme!

Straši! Koga?

Grozno! Nepomljiva komedija, čudnovato strahovanje! I zašto sve to?

Zato što radnik pada od umora zbog dugog i teškog dnevnog rada, zato što "vrativši se u večer umoran sa rada on neima vremena ni da se odmori dovoljno samo zato, da bi sutra dan bio u radionici u određeno vrijeme". I vi filantropi, pa čak i vi pobornici Kristovi, svi vi čijih mišica izvire sve bogatstvo ljudsko; u čije ime radite to onda, kada radnik hoće da odahne od silnog posla? Da li u ime Krista koji govoraše: "slijedite primjeru poljskog krta, on ne radi niti prede, pa ipak, vjerujte, i sam Solomon u svom svojem carskom sjaju nije liepše obučen!"

Ne, ne tako!

Današnjom, koliko mirnom toliko i sjajnom manifestacijom radnik hoće da se zakonom zabrani radni dan od 14 pa i 16 sati, a da se uvede radni dan za odrasle od 8 sati.

To i ništa više.

I to je neobhodno potrebno onda, kada zagušljive radionice ubijaju fizičku snagu i tjeraju radnika u grob prije vremena; onda, kada veće radionice, — ne zagušljive, to je istina — snabdjevene savršenijim strojevima, stvaraju od radnika prost mehanizam koji nema volje već se podčinjava volji i zapovjesti strojeva, ubijajući na taj način njegove sposobnosti za umnim razvićem; onda, kada pojedine industrije svojom opasnoću unštavaju najbolje snage bilo zbog same prirode posla ili zbog krajnjeg ubrzavanja strojeva, koje kazne svakog trenutka smrću svaki nepravilan pokret radnikov; onda — i time neka se pomosi "viek civilizacije", — kada poljski rad, zbog svog nečovječnog produžavanja do 15 i 17 sati prieti da masu naroda stvori blesavom i kada je to oglupljivanje seoskog radnika i sistematski podpomaže, — onda velim: smije li koji sklopiti oči pred ovim pravednim zahtjevom i pokazati mu bajonete kao odgovor?

Smije i biva i pored toga što se zna da kraći radni dan daje i samom kapitalistu više profita, jer radniku pruža više odmora, pa ga dakle i sposobnijim za rad stvar.

Smije i biva i pored toga što se zna da industrijske krize uništavaju svake godine ogromne količine robe, kojima su prenatrane pijace, upropašćujući u isto vrijeme milijune uložene u proizvodnju istih, rasipajući na taj način radnu snagu i pored toga što već svatko uočava i pojima, da danas nije više pitanje: "na koji način da se proizvodnjom zadovolje ljudske potrebe" već "kako da se proda sve ono što se proizvede!"

No mi nemamo potrebe za sada da navodimo sve razloge koji idu u korist osamsatnog radnog dana. Mi se ovdje malo dotakosmo nekih, nebi li se što bolji pojam imao o trima osmicama sa čijom je povjesti u svezi i proslava 1. svibnja.

* * *

Praznik rada datira još od 1856. god. Od tada je on upravo u intimnoj svezi sa osamsatnim radnim danom. U naseobini Victorija, u Australiji, ovaj je praznik padao 21. aprila kao dana kada je osamsatni radni dan zakonom bio uveden.

U sjevero-američkim savezanim državama najprije njemački radnici, a docnije i englezki, organizovali su vremena na vrijeme, više puta preko godine, manifestacije čas radi povišavanja nadnice, čas pak radi poboljšanja zdravstvenih uslova u radionicama, a naročito radi svodjenja radnog dana na osam sati. Najzad sve se ove manifestacije sliše u jedan dan, koji postade godišnji praznik, i to isti bješe prvog ponedjeljka mjeseca rujna. Od tog vremena je već oko 20 godina.

1884. god. pak, Federated Trades (zanatlijski savez) u Čikagu bješe donjeo odluku da se od 1. svibnja 1886. god. istavi osamsatni radni dan. Iste godine ovaj savez bješe odbio predlog za političku organizaciju stranke, osnivajući svoju borbu

jedino na ekonomskom zemljištu. Suština odluke njihovog kongresa bješe da se od 1. svibnja 1886. radni dan svede na osam sati, a u slučaju da bi se poslodavci ovome protivili, to da se odmah oglasi štrajk (krzmanje). No treba markirati, da se ovdje zahtjevi istavljaju neposredno kapitalistima, a ne zakonodavcu. Ove su manifestacije dale samo datum za praznik rada, ali ideje, koje su inspirale ovaki oblik toga praznika kakvog ga danas imamo, ponikle su u Francuskoj i to docnije, kao što ćemo odmah vidjeti.

Jean Dormoy, član odbora radničke stranke u Francuskoj, a predsjednik občine u Montlucon-u (Francuskoj), glavni je inicijator za ustanovljenje onoga dana, kada krv klijuča u žilama radničkim.

Jean Dormoy je jedan od najizvrstnijih boraca. Platonske agitacije ne sviđjahu mu se i dovadjahu ga u oćajanje. Narodni savez sindikata i korporativnih radničkih grupa u Francuskoj, koji je konstituiran 1886. god., formulirao je već od više godina svoje zahtjeve (revendikacije) na kongresima, čije su rezolucije periodično predavane zakonodavcu, i koje ovaj sa svoje strane još periodičnije bacao u peć. Ovakovo bagatelisanje radničkih interesa trajaše dugo vrijeme, ono bješe zanimljiva igra vladajućih klasa.

"Oni nas neće ni da čuju, povika Dormoy na kongresu 1888. god., bez sumnje hoće da im mi i uši otvorimo!" I na trećem kongresu ovog saveza, koji se držaše u Bordeaux-Bouscat-u rečene godine, polucije o pitanjima, koja su bila na dnevnom redu, Dormoy napomenu da ovog puta nije rieč više o rezolucijama, koje ostaju samo na papiru, već ih treba utisnuti u mozak onih, kojima je stavljeno u dužnost, da odpravljaju društvene stvari. Njegov bješe predlog ovakov:

"Istog dana i istog časa, jednovremeno dakle, organizovat će se u svima mjestima Francuske, gdje god postoji radnički pokret, narodne manifestacije, kojima će se državna uprava primorati, da donese riešenje na zahtjeve, koje kongres istavlja. Izaslanici mjestnih radničkih sindikata predstaviti će se predstavnicima državne vlasti i predati će im u ruke jedan primjerak ovih zahtjeva s napomenom, da će javno pozvati radi ovoga. Neka bude šta bude!" ...

U rezoluciji samoj, koju kongres bješe donjeo, određen je bio 10. veljače kao dan, kad se imaju revendikacije predati, a 24. veljače, kad se po odgovor ima ćići, priredjavajući u isto vrijeme i manifestaciju.

Manifestiralo se dakle, kao što bi zaključena 10. veljače. Izaslanici radničkih organizacija i socijaliste predadoše revendikacije za svodjenje radnog dana na osam sati i utvrđivanje najmanje nadnice, vlastima u ruke, a zatim, dvie nedelje docnije, 24. veljače, u pratnji mnogobrojnih gradjana, odoše da traže odgovor. Osim Pariza, manifestiralo se još u više od šesdeset mjesta Francuske.

Posljedice ove manifestacije bjehu više oćaravajuće nego što se i mislilo. Čitavi bataljuni vojske i policija bjehu na nogama, no ipak zato nikakvih sukoba nije bilo, izuzimajući omanje svadje, koje po-

licija sama prouzrokovala. Cielasta štampa i Evrope i Amerike govoraše a istoj nekoliko dana. Buržoazija drhtaše, misleći, da je krvna revolucija na pragu.

Iz ove je, sa ovako krasnim uspjehom, manifestacije ponikla ideja da ista postane internacionalna.

Na internacionalnom kongresu u Parizu, koji se držaše 1889. god. gradjanin Raymond Lavigne, sekretar narodnog kongresa francuskog saveza sindikata radničkih, podnese ovakov predlog:

"Određenog datuma organizovat će se velika internacionalna manifestacija na taj način, da u svim zemljama i u svim mjestima istoga dana radnici primoravaju javnu vlast, da radni dan svede na osam sati i da uzakoni i druge rezolucije donjete na internacionalnom kongresu u Parizu."

Dan određen za ovu manifestaciju bješe 1. svibanj.

Budući da njemačke socijaliste bjehu baš u vrijeme kongresa u hrdjavim političkim okolnostima (obšadno stanje bješe tada zbog socijalista), to uticajem Liebknechta i Bebela bješe ovom paragrafu dodata sljedeća primjedba: "Radnici raznih zemalja izvršit će ovu manifestaciju onako, kako im specijalne okolnosti njihove zemlje dozvoljavaju."

No riešenje ovog kongresa od 1889. bješe samo da se manifestira 1. svibnja 1890. god. Svakogodišnje ponavljanje ove manifestacije odlučeno je na internacionalnom radničkom kongresu od 22. kolovoza 1891. god., održatom u Bruselju. Evo riešenje toga kongresa:

"Da bi se prvom svibnju sačuvao njegov pravi ekonomski karakter zahtjevanja osamsatnog radnog dana i ispoljavanja staležne borbe, kongres riešava da svi radnici sviju zemalja demonstriraju 1. svibnja i d svuda, gdje god je moguće, prekinu rad toga dana."

Zatim je ova periodičnost detaljnije riešena na nacionalnim kongresima pojedinih zemalja, budući da se je uspjeh ovakve manifestacije odmah primjetio.

Tako je kongres socijal-demokrata austro-ugarskih održat u Budapešti 7. i 8. prosinca 1890. donjeo odluku da 1. svibanj bude svake godine radnički praznik.

* * *

Eto povjesti ovog praznika, kojim se realizira:

"Proletari sviju zemalja, sjedinite sa!" koje nam Marks i Engels ispisaše na našim zastavama. Kapitalistička buržoazija, drhtajući, pruža prst na nas toga dana, davajući nam razne epitete, za koje joj mi praštamo kao i svakom, koji je osuđen na smrt i u agoniji gubi razum. Mi smo uvjereni, da idemo putem najboljim za ostvarenje ideala čovječanskog. Eksploatacija, koju čovjek nad čovjekom vrši, mora najzad da isćezne ispred eksploatacije nad prirodom. Ogromne prirodne snage, bilo vodene, parne, električne, itd. već i danas pružaju više snage za rad, nego li i celo čovječanstvo. I u mjesto da se na taj način rad radnika olakša i smanji, on na protiv postaje gori i čemerniji. Nekada je radnik morao da troši ogromnu snagu služeći se prostitucijom alatima; danas pak ti su se alati pretvorili u mašine, ogromne dži-

nove, koje se služe radnikom i tjeraju ga, da se kreće po njihovoj volji. I umjesto da mu olakšaju rad, one su postale ugodnija sredstva za eksploataciju. Ali posljednji čas odkucava modernoj buržoaziji, i ona će u skoro morati da odstupa sa bojnog ekonomskog polja i da iščezne sa društvene pozornice.

Proletari, vi imate mnogo koje-kakvih narodnih i vjerskih praznika, zašto nebi imali takodje i jedan svoj praznik? I kada često puta morate da prolazite gradom sa buktinjama u čast rođen dana toga i onoga, zašto nebi mogli u mirnim kolonama defilovati gradom prvog svibnja? A kada vas u radionicama skupljaju po stotinama pod jedan isti krov, zašto vam nebi dozvolili da se jednog dana u godini skupite u kolone, u kojima srce drugačije kuca, u kojima se zaboravlja jad i nevolja. I najzad kada vam se neprestano preporučuje da nedeljom idete u crkvu, gdje ćete čuti besjede o "moralu", zašto vam nebi dovolili da svakog dana imate dovoljno slobodnog vremena, da bi mogli upoznati blagodati znanja?

Ovo su pitanja čiji su odgovori već unapried prevučeni cenzurskom pisaljkom. Mi ih ostavljamo da ih tretiramo ne u brošuri, ne u glasilima, nego — manifestacijama. Svako od njih očekuje svoje rješenje u internacionalnoj manifestaciji. To nisu socijalistički zahtjevi, niti točke socijalističkog programa, to su zahtjevi, koje nam čovječnost istavlja. Ali čovječnost se sastoji u eksploataciju radnika samo zato da bi po konjušnicama bilo po stotinama bezposlenih i gojenih konja, samo zato, da bi se psima mogli kolači bacati, samo zato... ali šta da redjam! Zora sviće i dan se približava kad će i "kaljavi" seljak i "garavi" radnik podviknuti "u ovoj sam kući ja gospodar!"

SOCIJALISTIČKI IDEAL.

Nema danas za cijelo više nijednog zakutka u kulturnoj Evropi, nema gotovo nijednog kontinenta na cijeloj zemaljskoj kruglji, kud još ne bi doprla misao pobjedonosnog socijalizma. Milijoni radništva pružaju si ruke u duhu socijalističkog ideala. Radnici tvornički, radnici podzemni, radnici svih zanata i sa svih strana — cijelo privredno čovječanstvo — prožeto je jednom mišlju, jednim osjećajem. Socijalizam, kao nova proljetna zora ispunjava srca potlačenih i ugnjetenih svježom nadom u njihovo skoro oslobodjenje.

Socijalizam kao daleki ideal ljudske sreće krije se već u idealističkom shvaćanju starih filozofa. Veliki mislioci, koji su živjeli usred nevolje i stradanja, čeznuli su za nekim drugim životom, gdje će vladati zadovoljstvo i sreća. Silom svoje inteligencije dizali su se oni nad surovi i nesmiljeni život robova i daleko u fantaziji zamisljali najljepši i najsavršeniji ideal čovječanstva. I taj ideal ljudske sreće i ljubavi uznosio je u nedosežne visine velike umove i mnoga plemenita srca, koja su težila za sretnijim, savršenijim i pravednijim životom. Historija je zapisala mnogo herojskih pokreta, ali život, život robova i patnika, ostao je i nadalje surov i okrutan.

Široke narodne mase trajale su svoje dane u oskudici i siromaštvu, i kad je njihovo nezadovoljstvo došlo do krajnjih granica, ustali bi, da se silom opru nepravdi i osvete za vjekovječno ropstvo. No skoro bi se opet utišali i iz jednoga ropstva padali u drugo ropstvo, u druge okove. Tako su slijedili u historiji vijekovi, jedni ispunjeni grobnim mukom potlačenog ljudstva, a drugi natopljeni suzama i krvlju pobunjenog roblja. Samo jedan razred stajao je nad narodima, jedan privilegovani razred, koji je prisvojio sve plodove povjesnog razvoja i sve koristi od muhe radnoga naroda. Historijski napredak, izvođen silama svekolikog čovječanstva, nije donio ništa širokim narodnim slojevima do nove bijede i novog izrabljivanja.

Dok je socijalistički ideal živio samo u mašti zanesenih idealista, dok su se narodne mase pod težinom svoga pritiska samo iz tiha bunile i dizale, da se opet umire i klonu noseći i dalje teške svoje lance, dotle je historija društva bila historija nasilja i bespravlja. Samo katkada bljesnula je u vjekovnoj tmini svjetla misao oslobodjenja iz ropstva, samo katkada odjeknuo je svijetom gromorni glas narodnih ustanaka. I poslije je opet sve zamrlo u grobnoj tišini. Reakcija i nasilje stavili su opet krvavu pobjedu.

No zadrijemali gorostas budi se iz nova u radničkoj klasi. Ali taj puta se budi, da više nikada ne zaspri. Snažan i silan je izrasao, ispunio sve strane, proniknuo čitavo društvo, obuhvatio cijelu zemlju. Iz dubine života diže se proletarijat, raste svakim časom i svaki njegov pokret drma temeljima današnjega društva. Raste i jača se taj gigant u samim njedrima kapitalističke družbe i tako je već osilio, da nema više nijednog sredstva, nijedne moći, koja bi zaustavila njegov korak.

Socijalistički ideal prestaje da bude pusta želja, te postaje krv i meso proletarijata, ispunjava sve njegove borbe i daje im jedan složni i zajednički cilj — razredno oslobodjenje radnoga naroda. Kao crvena nit proteže se taj ideal kroz cijeli historijski razvoj proletarijata i sve njegove želje, sve težnje, svi pokreti slijevaju se u taj jedan općeni cilj socijalizma. Proletarijat se bori upravo u prvim redovima protiv svakog tlačenja i izrabljivanja i od sloge svojih borioca, od pobjeda nad svojim protivnicima, od vlastitih svojih poraza postaje sve jačim i osviještenijim o neodoljivosti socijalističkog ideala. Proletarijat duboko vjeruje u uspjeh svoje berbe, neustrašivo se bori i mora pobijediti.

Proletarijat smjelo se zgrće pod zastavu međunarodnog socijalizma. Njegove legije postaju sve veće, a solidarnost njegove borbe sve jednostavnija. Proletarijat osjeća svoju snagu i pred tom se silom već tresu zidovi na kapitalističkoj bastiji.

Socijalistički ideal baca svjetle zrake u kaos društvenih odnošaja i razbija tamu, koja je od vijekova ležala nad skućenim radničkim mnoštvom. Socijalistički ideal osvjetljava strme putove, koji će izvesti radničku klasu, a zajedno s njome i cijelo čovječanstvo, na vrhove prave sreće, jednakosti i bratstva. I nije

će daleko vrijeme, kad će proletarijat slomljenu i pognutu šiju ponosno dignuti i postati bogatim dionikom svih plodova svoje veličajne borbe. Sunce socijalizma raspršuje gustu maglu, koja se slegla na radničke mozgove, a u očima proletarca blista već spoznaja njegove historijske zadaće, jer vjeruje u socijalistički ideal, vjeruje u konačnu njegovu pobjedu.

STVARJENJE ČLOVEKA.

Jože Zauetnik.

Še dandanes verjame ogromna većina ljudstva, da se je stvarjenje človeka završilo tako, kakor se glase pravljice o stvarjenju raznih ver.

Naš narod pripozna v svoji ogromni većini (99 odstotkov), da se je stvarjenje sveta in človeka tako zvršilo, kakor je zapisano v svetem pismu. Poglavje, ki se peča v svetem pismu s stvarjenjem, je pa izvleček iz prve Mojzeseve knjige.

To pravljico o stvarjenju so pred 150 leti razni učenjaki-naravoslovci jemali za podlago pri znanstvenem raziskavanju. Še znameniti švedski naravoslovec Karel Linné, ki je špecifiral živali in rastline, se je skliceval pri utemeljevanju svojih naukov na svetlo pismo. Linné je poznal je živali in rastline, ki so ekzistirale, ni pa imel pojma o praživalih, ki so živele na zemeljskem oblu v raznih pradobah.

Začetkom 19. stoletja je naravoslovec Cuvier še le objavil svojo znamenito knjigo o praživalih, v kateri je povdarjal, da so razne periode v razvoju zemlje rodile tudi različne živali. Ali tudi Cuvier se je strogo držal Linnejevega nauka, radi tega je trdil, da so pri vsaki zemeljski revoluciji poginile vse živali. S to trditvijo je pa Cuvier podpiral bajko o Noetovi ladji, sploh čudežno stvarjenje svetlu in človeka. Radi tega ni čudo, da so do Darwinu nosili duhovniki s svojimi pravljicami ponosno svoje glave, ker ni bi bilo nikogar, da bi na podlagi znanstvenih raziskavanj ovrgel verske bajke o stvarjenju sveta.

Ko je leta 1859 Darwin objavil svojo znamenito knjigo "O nastanku pasem v živalstvu in rastlinstvu" potom naravnega vzdrževanju popolnejših ras v boju za "obstanek", so duhovniki zaznali, da bajkam o stvarjenju sveta poje mrtvaški zvon. S tem, da je Darwin razvil teorijo o naravne mrazvoju ras, je bilo tudi vprašanje rešeno, kako je bil ustvarjen človek.

Darwinu pogostokrat očitajo duhovniki, da je odprto in kar navadno trdil, da se je človek razvil iz opice. To je povsem napačno. Že pred Darwinom je Lamarek trdil, da je človek le razvit sesavec, kojega pradede je treba tam iskati, kojega pradede je treba tam iskati, kor drugih kostnjakov. On je tudi trdil, da bi se dalo znanstveno dokazati, da je človek potomec opice, kot najbolj razvitega sesavca.

Darwin je o tem razpravljaval v jako fini znanstveni obliki še le leta 1871. Njegovo znanstveno raziskavanje sta pa potrdila znamenita učenjaka Huxley in Gegenbaur, kasnejše pa E. Haeckel.

Na podlagi teh znanstvenih raziskavanj pa zaključujemo, da se je najprvo razvila mutasta opice in

iz nje pa govoreči človek, kakršni živi dandanes.

Duhovniki pobijajo ta nauk z vso silo, posebno pa jezuitje, ki so znanstveni temelj katoliški cerkvi. Znani jezuit Wasmann, ki se je že večkrat meril z Haecklom, pa vselej podlegel, priznava naravni razvoj za živalstvo, ne pa za človeka, ker se niso našli okostnjaka, ki bi bil napol človek napol opica, ki bi imel živeti v tretji dobi, katero teologi imenujejo 6. dan stvarjenja.

Duhovniki bodo morali hote ali ne hote ugrizniti v to kislo jabolko, ker se resnice, ki so produkt naravoslovnega znanstvenega raziskavanja, ne dajo pobiti s čudodelnimi pravljicami.

Reformirati bodo morali sveto pismo, ako bodo hoteli še v prihodnje trditi, da je bog ustvaril nebo in zemljo in vse, kar je na nji iz nič.

O STAREM IN NOVEM SVETOVNEM NAZORU.

Vsaka dobra stvar na svetu potrebuje časa, tako tudi razvoj novih ved. Klerikalizem — ne le rimski, temveč klerikalizem sploh — je bil že od nekdanj največji nasprotnik naravoslovja — geologije, medicine, zvezdoznanstva, fizike, kemije i.t.d. — in eksaktne vede sploh. V preganjanju resnice pa si je Rim prizadel največ. Veliki zvezdoznec Galilei je moral pred rimsko gospodo priseči, češ, da se zemlja ne suče, in vendar je bil v svoji notranjosti trdno prepričan, da teka zemlja okolo solnca in ne solnce okolo zemlje, kakor je učil stari krščanski nazor.

Giordano Bruno je ta nauk še bolj razvil, nauk, ky ga danes pripoznava tudi rimski klerikalizem. Rimski cerkev je bila, ki je v Rimu pred papeževo palačo sezgala Bruna kot "krivoverc", zakaj cerkev se je držala starega nauka, da se zemlja ne suče.

Kaj nas uči n. pr. zvezdoznanstvo? Uči nas, da je naša zemlja okrogla, da se suče okoli svoje osi in teka okrog solnca. To vse so stvari, ki se jih sedaj uče učenci ljudske šole! Vesoljna katoliška cerkev pa je učila, da je zemlja ploščata in da se solnce suče okoli zemlje. Verski nazor je bojeval zoper znanost z mečem in ognjem! Ako by bilo katoliški cerkvi za resnici in ne le za njeno nad vlado, bi ne bila preganjala ljudi, ki so z daljnogledom in drugimi pripomočki raziskovali vseмирje, marveč bi se bila sama poprej prepričala o resnici, preden se je uprla novemu svetovnemu nazoru. Zvezdoznanstvo je izračunalo, kako se giblje solnce, mesec in neštivilno drugih za človeka pomembnih planetov. Te neštivilne male zvezdice so v resnici veliki svetovi, ki krožijo po vsemirju po točno določenih potih.

Mnogo predaleč bi zašli, če bi hoteli obširneje razpravljati o zvezdoznanstvu, omeniti pa moramo vendar, da te nebesne lučice, imenovane zvezde, v resnici niso zvezde in tudi niso na nebo pripete — kakor je svoje dni učila katoliška cerkev — marveč se prav tako prosto sučejo po vsemirju kakor naša zemlja.

Naša zemlja je res okrogla, o tem se je prvi prepričal španski kapitan Magelhaens, ki je zemljo prepoto-

(Dalje na 7. strani)

'PROLETAREC'

List za interese delavskega ljudstva.
Izhaja enkrat v mesecu.
Izdajatelj:

Jugoslovanska socialistična Zveza
v Ameriki.

Naročnina za celo leto v Ameriki... 50c
Za Avstrijo..... 3 krone

Naslov: "PROLETAREC",

959 W. 21st Place, Chicago, Ill.

'PROLETAREC'

Devoted to the interests of the
Laboring classes.

Published monthly by the "Slovenian
Socialist Association of America,"
at 959 W. 21st Place, Chicago, Ill.

Subscription rates 50c a year.
Advertisements on agreement.

Entered as second-class matter January 11th 1906
at the Post Office at Chicago, Ill., under the act of
Congress of March 3, 1879.

VERA IN JEDNOTA.

Zadnje tedne se je v nekaterih slovenskih časnikih, ki so katoliški, mnogo pisalo o "Slovenski narodni podporni jednoti", da je brezverska, da je danes umazana pred vsem slovenskim katoliškim svetom v Ameriki.

Dokazi so bili jako primitivni, navadni; bili so osebni, ali so se pa opirali na stavke, katere so nekateri člani jednote izustili, ali pa objavili v kakem listu.

Vsi ti primitivni dokazi so napravili mnogo hrupa, razburili so duhove, dokazali pa nič, ker jim primanjkuje logike. Z druge strani pa zopet dokazujejo, da rimskokatoliški duhovniki, vsaj nekateri med njimi, ne vedo, kaj je brezverstvo.

Mi smo pričakovali s strani duhovnikov vsaj duhovite kritike, če že ne opravičene, ker duhovniki samih sebe prištevajo inteligentom. Kritika o brezverstvu v S. "N. P. J." je pa dokazala, da smo goljufali samih sebe, ko smo upali, da je v ameriških duhovnikih več inteligencije, kakor doma na Slovenskem. Pa, nič ne dé!

Čuli smo zopet staro pesen, ki se sliši tako kakor doma, kedar liberalci in klerikalci ustvarjajo politično življenje na Slovenskem. Slišali smo kontraste, protislovja, in da so ti kontrasti bili še globočji, se je poseglo še v družinsko življenje posameznih članov jednote. Stara navada, ki vse tiste trdo oklepa kot železna snajca, ki samih sebe imenujejo inteligentom.

Kot dokaz so navedli, da so nekateri člani "Slovenske narodne podporne jednote" prelomili — čujte in strmite — šesto božjo zapoved rimsko-katoliškega veroizpovedanja, ker so civilno poročeni. Kakšno protislovje!

S tem dokazom so duhovniki svoje lastne tovariše-duhovnike imenovali brezverce, ki so grešili zoper omenjeno zapoved božjo.

Rimsko-katoliška cerkev pa navadno take grešnike pripozna le grešnikom, podeli jim radodarno odvezo, če le ne tajé boga. To so pripoznali tudi na raznih cerkvenih zborovanjih voditelji rimsko-katoliške cerkve. Pa pustimo to, ker tudi mi vemo, da so vsi ljudje na svetu ne glede na spol, narodnost, vero in stan pod kožo krvavi.

Duhovniki so bili še vedno v zadregi, kedar je bilo treba znanstve-

no dokazati, da je kakka država, stranka ali društvo brezversko. Izjemo so vedno delali le jezuitje, ki so na podlagi kazuistike grmeli proti državam, strankam, društvam, ki niso hoteli upogniti svoj tihnik pred rimsko-katoliško hierarhijo, nazadnje pa tudi vedno želi poraz, kakor tisti duhovniki, ki so se poslužili manj znanstvenih in kazuističnih dokazov.

V stari domovini imenujejo duhovniki socialno-demokratično stranko kot brezversko, ker smatra vero zasebno stvar in ker zahteva ločitev cerkve od države. Tudi francoski državci so zalučali, da je brezverska, ker ne priznava nobene državne vere.

Oglejmo si, če so take države, stranke, društva res brezverska, ki smatrajo vero za zasebno stvar. Ne! Država, stranka ali društvo ni nikdar ena oseba, to pove že ime jasno in določno. V vsaki državi, stranki ali društvu je več oseb. In če so te osebe različnega veroizpovedanja, poleg pa omenjene organizacije priznajo versko prepričanje vsakega posameznega člana za zasebno zadevo, tedaj niso brezverske, ne verske, pač pa so medverske.

Duhovniki so jednoti popolnoma neopravičeno očitali, da je brezverska. "Slovenska narodna podporni jednota" ni kakka verska družba, pa tudi ne brezverska. Sploh pa nobena podporni jednota v Ameriki ne more biti verska družba, ker bi bilo to v protislovju z ameriško ustavo.

Vse katoliške jednote, ki se imenujejo tako, ki silijo svoje člane, da gredo k spovedi, in jim prete z izobčenjem radi omenjene cerkvene dolžnosti, so protustavne. In če bi dotične jednote radi zanemarjenja cerkvenih dolžnosti izključile kakšnega člana, bi mu morale plačati zavarovalnino, če bi jo dotični član zahteval pri sodišču, ker so taka jednota pravila v protislovju z ameriško ustavo. Takšno izobčenje je nasilje, je omejitve osebne svobode.

"Slovenska narodna podporni jednota" se pa noče ponižati na nižino katoliških jednot, noče omejevat osebno svobodo posameznika, radi tega jo duhovniki imenujejo brezversko. To pove vse!

Praktično življenje terja od človeka v boju za obstanek gotove moralne pogoje, katere človek le takrat lahko spolnuje, ako so v soglasju z njegovo vestjo in če ima pametne pojme o svetovnem nazoranju.

Svet ni razdeljen v dva različna dela: v fizično, materialnega, in moralno, nematerialnega. Radi tega vemo, da se da ljubezen do samega sebe in do svojega bližnjega harmonično združiti.

To sta dva naravna zakona, ki sta absolutno potrebna, ako hočejo ljudje živeti v redni človeški družbi. Naravni zakon sam sili človeka, da se ne ozira le na dobro za sebe, temveč ga sili, da skrbi tudi za dobro svojega bližnjega v človeški družbi. Ta nauk bomo skušali vcepiti tudi drugim članom "Slovenske narodne podporne jednote" v serce in naj nam očitajo duhovniki še tako, da smo brezverci.

Mi se ne zmenimo za to. Mi jdnamo naprej!!!

F. Podlpec.

SLABO ČASOPISJE.

Pod tem naslovom je priobčil "Amerikanski Slovenec", strogo katoliški list, daljši članek o ameriškem časopisju.

Udaril je po vseh časnikih, ki delajo mlačno propagando za katolicizem. Kar katoliški list imenuje vero. Posebno si je pa privoščil brezverske liste.

Ko smo čitali naslov, smo najprevo mislili, da je urednike "Amerikanskega Slovenca" srečala ne hôte pamet, ali da hočejo obuditi javen kes in priznati, koliko je povzročilo katoliško časopisje že zla za vse človeštvo.

Upali smo, da bodo ožigosali vse katoliške časnike, ki so poročali, da je papež Lev XIII. v posebni avdijenci sprejel Leo Taksila, najostudnejšega pornografičnega pisatelja in mu podelil še posebni blagoslov. Še so nam v spominu njegovi svinjski antiklerikalni spisi: "Les amours secretes de Pie 10.", "Les livres secrets des seminaires" itd., kakor tudi njegovi protiframazonski spisi, v katerih v vlačugarskem tonu piše o satanskem kultu prostozidarjev, o hudiču Bitru, ki je v podobi krokodila igral na glasovir, o stari materi anikrista itd. Nič o tem!

Pričakovali smo, da bomo čitali, da je vse katoliško časopisje slabo, ker s pravljicami o rajskem veselju po smrti, goljufa ljudi od rojstva do groba, ker laže, da je bilo vedno na svetu tako, kakor je dandanes, da so bili revčki in bogatini, taki, ki zavedujejo, in taki, ki vibogajo.

Mislili smo, da bomo čitali: Nesramna laž je, katero trobijo v svet katoliški časniki, da je bog tako neusmiljen, da je dovolil svojega lastnega sina pribiti na križ, da bi odrešil ljudi, za katere je že pri stvarjenju vedel, da bodo grešili, ker je bog vsegaveden. Nič o tem!

"Amerikanski Slovenec" si je privoščil le brezverske liste, ker pišejo resnico in ker nočejo nekaterim katoliškim listom slediti na pornografično polje.

Katoliški list boli, da brezverski listi trdijo in dokazujejo, da je nauk "ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe" naravni zakon, ker je človek družabna žival. Ta nauk so pred mislecem Kristom, že oznanjevali drugi misleci. Konfucij, znamenit kitajski filozof, ki je živel 500 let pred Kr. rj. in tajil osebne boga in neumerjocnost duše je učil: "Stori vsakemu drugemu, kar želiš, da bo on tebi storil; in ne stori drugemu nič, kar želiš, da on tebi ne bo storil. Ti potrebuješ le ta zakon: on je podlaga vsem drugim zakonom." Aristoteles, grški modrijan, je učil: "Mi se moramo proti drugim tako obnašati, kakor želimo, da se bodo drugi proti nam obnašali." Pitakos, grški mislec, je učil: "Ne stori svojemu bližnjemu to, za kar bi ti zameril."

"Amerikanski Slovenec" se jezi, ker socialisti-brezverci trdijo in dokazujejo, da imamo po naravnem zakonu vsi ljudje enake življenske pravice, da ne sme človek vladati človeka.

"Amerikanskega Slovenca" hudo peče, ker socialistični brezverski časniki pišejo in dokazujejo, da duhovniki vseh ver le radi tega žive v izobilju, ker je ljudstvo preleno za razmišljavati o pravljičah, kate-

re mu duhovniki priporočajo za čisto resnico.

"Amerikanskega Slovenca" sploh žgè, da se vsled socialističnega časopisja vedno bolj krči četa, ki slepo verjame, da so duhovniki božji namestniki, ki smejo uganjati, kar hočejo.

Kdor to razume, bo vedel, zakaj je "Amerikanski Slovenec" očital drugim časnikom, da so slabi.

Sploh ima pa "Amerikanski Slovenec" tudi pravico, da blamira samega, kolikor hoče, ker nas to toliko vznemirja, kakor če bi psi lajali v luno.

Omega.

DROBTINICE IZ VELIKE FRANCOSKE REVO- LUCIJE.

Sestavil J. Z—k.

Polom kraljestva.

Dvorna kamarila je po ponesrečenem begu poskusila vse, da bi francoski narod zazibala zopet v preskrbno spanje.

Najlepše prazne obljube so bile zopet na dnevnem redu, da bi francoski narod kralju in njega pristašem.

Dne 14. jul. — obletnica praznovanja pobratimstva — se je kralj te slavnosti udeležil s svojo družino. Pod obleko je nosil oklep, ker se je bal, da bi ga kdo zavrtno ne napadel.

Vprizorjena komedija na slavnosti, — kralj je prisegel zvestobo na ustavo vpričo francoskega naroda — ni imela zaželjenega vspeha.

Ljudstvo je bilo sestradano, izsesano in tudi svečanostne komedije so izgubile pri njemu privlačno silo.

Kralj je čul marsikatero pikro opazko iz sredine ljudstva. Nekdo je zaklical kralju, naj zapali drevo, na katerem so visela dostojanstvena znamenja in grbi kraljestva, plemstva in duhovščine. Narod je takoj ponovil tu klic, kralj je pa molčec in sila klavern odšel po stopnicah mizdol, ker je spoznal, da je bila ta komedija tudi le udarec po vodi, od katere je toliko pričakoval.

Ošabna kraljica Marija Antonijeta je jeze spreminjevala barve na svojem licu, ko je na lastna ušesa čula, kako se narod javno norčuje iz kralja, plemstva in duhovščine. Na čelu se ji čitalo kako dela temne načrte za kaznovanje naroda, ki očitno brije norce iz kralja, katerega je baje sam bog postavil ljudstvu, da ga izsesava, pije njega srčno kri.

Ali ti načrti kraljice so ostali želje, družega nič.

Približal se je 10. avgust. Ljudstvo se je zbiralo na ulicah, trgih, kavarnah in gostilnah, ker se je zvedelo, da se je mnogo prognanih plemičev vrnilo iz tujine v Pariz v tamen, da bi v slučaju ugodne prilike udarili na ljudstvo.

Okoli polnoči so se pričeli oglašati zvonovi in bobni, ki so klicali Parižane k orožju, da zadajo kraljestvu zadnjo udarec. Tudi kraljevski privrženci niso držali križem rok, ko so slišali glas zvonov in bobnov, ki so oznanjevali nevihto. Od vseh strani so hiteli v Tuljere, da poženo ljudstvo s krvavimi glavami domov.

Proti jutru je ljudstvo zasedlo vse vhode proti Tuljeram. Kraljica, videvši grozno ljudsko silo, je sve-

tovala kralju, naj se pokaže ljudstvu in ga z frazami potolaži. Kralj je ubogal.

Vojaki, ki so stali na dvorišču, so ga pozdravili. "Živel kralj!"

Ko je pa kralj stopil na severno teraso, takrat je pa povsod, zagrmelo: "Mi nimamo kralja! Proč z monarhijo! Živel narod!"

Kralj je postal smrtnobled. Nekateri vojaki so mu žugali s pestmi.

Kralj je hotel govoriti. Zaman! Ljudstvo je kričalo: "Proč s kraljem: Odstavljenje ali smrt!"

V tem kritičnem trenutku je svetoval generalni prokurator kralju, da je najboljša, tako izroči sebe in svojo družino v varstvo zbornici in da se odpove kraljestvu. Kraljica je silu oponirala temu predlogu. Nji nikakor ni šlo v glavo, da bi se kralj moral odpovedati življenju na troške naroda.

Ljudska sila okoli palače je vidno naraščala in kralj je sklenil vzlic opoziciji kraljice oditi v zbornico in poprositi jo za varstvo.

V zbornici so že vedeli za prihod kralja. 24 članov zbornice mu je šlo nasprot, da ga varuje pred ljudstvom.

Zbornica je sprejela kralja z molčanjem. Nobeden poslanec se ni dvignil s svojega sedeža, ko je kralj vstopil. Vladača je tiho.

Ko je kralj vstopil v zbornico in se nekoliko ojačil, je pričel:

"V Tuljerah bi ubili mene in mojo družino. Radi tega smo pribežali sem v vaše varstvo."

Predsednik mu je obljubil varstvo, zbornica je pa pričela debato o odstavljenju kralja in odstavitvi monarhije.

Zopet je kralj čul marsikatero resnično in neljubo besedo. Ali on se ni zmenil mnogo za to. Lice se mu je razjasnilo še le, ko mu je sluga Hue prinesel iz bližnje restavracije dobro južino. Ta je bila pač več vredna, kot kraljestvo.

Kraljica je pa jeze jokala, ker se je v zbornici o kralju tako malenkostno in nespoštljivo govorilo.

Še le po noči ob dveh je bila debata končana in zbornica je sprejela formalno predlog, da se kralja odstavi.

V samostanu Fruillant so odkazali njemu in njegovi začasno stanovanje.

Mej tem ko so poslanci v zbornici debatirali o odstavljenju kralja, je pa ljudstvo po hudem in vročem boju zasedle Tuljere.

Kralj je bankrotiral!

O KARLU MARKSU IN NJEGOVIH DELIH.

Marksovo glavno delo je, da je z matematično natančnostjo na podlagi naukov prvih veljakov narodnega gospodarstva odkril naravo kapitalistiške družbe. Marksovo teorijo se mora razumeti v celotni sestavi, če se hoče razumeti posamezne zaključke njegovega nauka.

Socialistiška misel se je izrekla v modroslovju preje nego v gospodarstvu. In Marks je bil, ki je s svojo spretno roko prenesel socializem iz modroslovja v narodno-gospodarsko vedo in s tem dal socializmu trdno materialno podlago. V svoji mladosti je bil veren pristaš nemškega modroslovca Heglja, a pozneje je zavrnil idealistični te-

melj tega modroslovja in vzprejel materializem.

To ga je privedlo na novo pot. Na svojem materialističnem temelju je po Heglju razlagal svoj nazor o svetu in življenju. Sam trdi v uvodu knjige "Kapital" polemizujoč z nekim ruskim listom: "Moja dialektična metoda se v temelju ne le razlikuje od Hegljeve, temveč njej direktno nasprotuje." Marks ni idealno nič drugega, kakor v človekovi glavi preobrnjeno in predstavljeno materialno! Vse, kar obstoji, je le tvar, materija, idealno (misli, čuti) je le poseben pojav na tej materiji. Ta materializem, razlagan s pomočjo Hegljeve dialektike, pravi, da se tvar, materija razvija preko vseh mogočih protislovij. Ta razvoj daje nove oblike in iz te oblike se vedno rodi že tudi njen nasprotnik, ki jo uniči i. t. d. Torej večeren razvoj in večeren boj. Ko je bil Marks enkrat takó daleč, je bil tudi gotov, da je mogoče s tem materializmom uprizoriti popolno gospodarsko in duševno revolucijo. Kajti stalnosti ni, nobena stvar, institucija ni večna, temveč vse se vedno izpreminja in razvija. Noben zakon ni večni, kajti večna protislovja so ona sila, ki vedno razdirajo in napravljajo razvoj večeren in nepretrgan. Na podlagi te razlage je uničil Marks vse prejšnje razlage o svetu in življenju in je vedel posebno krščansko svetovno naziranje v brezmišelnost.

Po tem naziranju je logično prišel do spoznanja, da ni ne Boga, ne duše. Zakaj bivstvenega razločka med človekom in živalmi in rastlinami ni; vse je le izpreminjujoča se materija. Misli o nadzemskih močeh, ki jih imenujemo verske, so le fantastičen odsev te materije v človeških glavah.

Ta, prvi del Marksove filozofije pa je rodil drugi del materialistiško zgodovinsko naziranje.

Stari narodi so imeli drugačne misli o rodbini, pravici, pravi, veri kot pa srednji vek. Srednji vek pa je imel zopet drugačne misli kakor mi. Kako si naj to razlagamo?

Če primerjamo posameznega človeka stare dobe s človekom sedanje dobe, vidimo pač razlike med njima, a te razlike proučiti, se pravi seči g'obojče v življenje raznih dob. Tu se je Marks uprl individualizmu in poudarjal socialnost, družabnost. Posameznik je po njegovem nauku le proizvod družbe, zato moramo poznati družbo, če hočemo razumeti posameznika. Vsaka ideja človeka je sad tvarnega (materialnega) razvoja. Če je človek srednjega veka imel drugačne pojme o življenju, so ti pojmi, ideje le sad tedanjega gospodarskega življenja.

Z menjavanjem gospodarskih, ekonomičnih razmer se menjajo tudi misli, ideje čuti; gospodarske razmere vsake dobe se zrcalijo v njenem zunanem življenju. Duševno življenje je proizvod družabnega življenja, ki ima svoj temelj v gospodarstvu. Marksu so določevalni činitelji vsega človeškega življenja vsakočasne materialne produktivne (proizvajalne) moči in produktivno (proizvajalno) razmerje ljudi. Produktijski način (način proizvodnje) materialnega življenja določa socialni, politični in duševni življenjski proces sploh. V "Kritiki politične ekonomije" (predgovor) trdi: Na gotovi stopnji svojega raz-

voja prihajajo materialne proizvajalne moči družbe v nasprotje z obstoječimi proizvajalnimi razmerami, ali kar se le z jurističnim izrazom pravi, z lastninskimi razmerami, v katerih okviru se g'obljejo. Iz razvojnih oblik proizvajalnih moči razbijajo te razmere v njihovih okovih. Nastane epoha socialne revolucije. Z izpremenitvijo gospodarskega temelja, se izpremeni tudi vsa druga zgradba pravnih in političskih uredbe in sicer počasneje ali hitreje...

Dosedanja razlaga zgodovine, polna imen knezov in cesarjev, vseh mogočih letnic rojstva in kronanj ter polna slučajev in junaštev posameznika, je z nastopom tega materialistično-zgodovinskega naziranja izgubila vso vrednost. V zgodovinski vedi si je to naziranje pridobilo veliko veljavo. Preiskati človeško zgodovino različnih časov, se pravi, proučiti tedanje gospodarske razmere. Nič ni slučajnega, vse, kar se zgodi ali se je zgodilo, je bilo utemeljeno v razvoju, potrebi. Gospodarske razmere vsake dobe pa vajanja, se pravi zopet preiskovati gospodarsko in s tem tudi vse drugo življenje. Današnja družba se n. pr. imenuje kapitalistiška, ker je način proizvodnje kapitalističen (izdelovanje s stroji i. t. d.) — Pravičnost same sploh ni; ona je le zunanji izraz gospodarskega položaja. Zato je sklicevanje na pravico brezmišelnost; le moč velja in ta moč je pravica. Če bi se proletariat zanašal na pravico, bi bilo njegovo stremljenje le prazna pena; proletariat se mora torej zanašati le na svojo moč. Rci-gija je isto takó le gospodarski odsev v človeških glavah. Zgodovina človeškega rodu je stara več stoisoč let. Počasi se je človek razvijal do sedanje popolnosti. Glavno zaslugo ima pri tem delo, izvirajoče iz potrebe, kakor je še danes tencij vsega življenja delo. Engels pravi: Delo je ustvarilo človeka!

Marks ni ustanovitelj tega materialistično-zgodovinskega naziranja; on ga je le privedel do sedanje dovršenosti. Njegovi predhodniki na tem polju so zlasti: V angleški literaturi, izhajajoče iz revolucije v sedemnajstem stoletju, sta posebno znamenita T. Hobbes in James Harrington; posebno zadnji je tu pomenljiv. Na francoskem je bil posebno znamenit modroslovec M. D. Montesquieu ter mladi Francoz Barnave iz Grénobla, soustanovitelj Jakobinskega kluba ob času velike francoske revolucije v Parizu.

Posebno pa je na Marksa uplival v tem oziru Anglež Tomaž Hodgskin (1783—1869), katerega spise tujatam tudi navaja v "Kapitalu".

Na tem zgodovinskem materializmu, katerega žal tu ne moremo natančneje razložiti, temelji Marksov gospodarski nauk. Nauk o razrednem boju sploh, in med proletariatom in buržoazijo še posebej, o nadvrednosti z naukom o proizvajalnem načinu meščanske družbe in v tem utemeljene evoliucijske tendence te družbe — to so glavni znanstveni činitelji marksizma, temelječi na materialistiškem zgodovinskem naziranju.

Marks je zidal svoja gospodarska načela na materialistiško modroslovje. Docela je revolucioniral narodno gospodarsko vedo in potisnil vladajoče Smithovo liberalno gospodarstvo v ozadje.

Vse gospodarsko življenje sveta se zrcali v menjavanju stvari. Določitev vrednosti menjavanih stvari je torej v gospodarstvu velike važnosti. Vrednost pa je dvojna: rabna in menjalna. Rabna vrednost, pravi Marks, je koristnost ali sposobnost kake stvari za osebno rabo človekovo. Menjalna vrednost pa se javlja v sposobnosti stvari za menjavo napram drugi.

A potrebuje črevlje, ki jih izdeluje B. Ta B pa zopet rabi klobuk, ki jih pa izdeluje A. Oba sta torej primorana svoje izdelke zamenjati s stvarmi, ki imajo za nju rabno vrednost. V našem primeru predstavlja B-jev klobuk, ki ga je izdelal A, zanj rabno vrednost, in obratno imajo črevlji B-jevi menjalno vrednost. Sedaj je izvedeti, koliko so črevlji več vredni od klobuka. Kako je ceniti ta dva proizvoda? Marks odgovarja: Po času, ki se je porabil, da se je izdelal proizvod (črevlji, klobuk i. t. d.). Ona stvar, za katero smo porabili več časa, da smo jo dodelali, je torej tudi več vredna. Iz tega pa izhaja še nekaj drugega! Če se ta proizvod ceni po času, ki je bil potreben za delo, da se je izvršilo, je torej tisti, ki je izvršil, tudi lastnik svojega izdelka. Delavec je torej edini lastnik tega, kar izdelal. Nasprotno pa lahko vidimo vsak hip, da delavec danes ni lastnik svojega izdelka, temveč podjetnik, tvorničar, kapitalist. To prihaja od tod, ker so proizvodna sredstva (orodje, kapital, mašine) v zasebni lasti. Delavec ima svojo delavno moč, kapitalist pa proizvajalna sredstva. Skleneta pogodbo. Delavec dela, kapitalist pa dá proizvodna sredstva in plača delavcu mezdo. Visokost mezde (plače) se ravna po tem, koliko delavne moči (delavcev) se ponuja v delo. Če jih je preveč, je plača nizka, če jih primanjkuje, pa je višja.

Delavec, ki dela za pogojeno mezdo, mora napraviti gotovo vrednost v določenem času. Mezda je pa manjša, kakor napravljena vrednost. Delo, ki ga torej napravi delavec n. pr. na dan, kapitalist, podjetnik razdeli: en del odda delavcu, ta tvori delavčevo mezdo, drugi del pa vzame kapitalist zase, za pokritje stroškov, obrabo orodja i. t. d. Ta del vsakdanjega dela delavčevega imenuje Marks nadvrednost (Mehrwert- in od te nadvrednosti se podjetnik, kapitalist, tvorničar bogati — na škodo delavčevo. Vse to pa omogočuje zasebna last, kar smo že povedali.

To je temelj virov, po katerih se kapital množi, ali kakor ljudstvo pravi: "Denar sam rase!"

Samo ob sebi je umevno, da ima kapitalist tem več dobička, čim več ima delavcev, zakaj od vsakega ima dobiček (nadvrednost). S tem, če kapitalist število svojih delavcev pomnoži, pomnoži tudi nadvrednost — dobiček. Nadalje zviša kapitalist delavni čas, ne pa tudi mezde, in tako zopet pomnoži dohodke, ki jih ima po delavcih; nakupi nove in boljše stroje, ki v krajšem času dovrše več dela. Seveda sedaj ne potrebuje več toliko delavcev, in zato jih odpušča.

Vsled tega se množi in raste konstantni kapital (stoječi kapital), ki je naložen v proizvodnih sredstvih, strojih, tvornicah, nasprotno pa pada izpreminjajoči kapital (tekoči

kapital), ki je naložen v delavni moč (mezda i. t. d.). Kolikor bolj se razvija tehnika in se zboljša orodje, toliko bolj pada izpreminjajoči kapital, ker je potrebnih delavcev čimdalje manj, nasprotno pa raste konstantni kapital, ker je za povišanje dobička treba vedno več in boljših strojev. Tako postajajo stroji v prokletstvo ljudstva, vključno temu, da so namenjeni človeškemu blagostanju sploh.

Boj med delom in kapitalom se zrcali v boju za "nadvrednost". Delavec hoče to nadvrednost zmanjšati, kapitalist pa zvišati. Boj za skrajšanje delavnega časa, za boljšo mezdo i. t. d., je boj za "nadvrednost".

Kapitalist pa pobija tudi druge kapitaliste. Ker skuša prodati kolikor največ mogoče in sebi zagotoviti tržišče, nastane med kapitalisti samimi konkurenca. Veliki kapitalist prodaja ceneje kakor mali, ker ima več dohodkov, več dobička, "nadvrednosti". Mali podjetnik ne more s cenami tako nizko, kakor veliki podjetniki. Mali kapitalist propade in veliki je zopet bogatejši. Ta mali kapitalist je obrtnik, kmet i. t. d., ki propade med maso proletariata. Kolikor bolj narašča kapital v rokah posameznika, toliko bolj se pomnožuje proletariati. Istotako pa, kakor smo že omenili, skuša kapitalist zvišati proizvajalno silo; on si nabavlja vedno najnovejše stroje, delavstva je vedno odveč in pohaja okrog, ker ne dobi dela, nastane proletarska rezervna armada, ki tlači mezde še nižje; splošna beda nastane.

Kapitalist pa izdeluje vedno več in ne izdeluje radi tega, ker se teh ali onih izdelkov toliko in toliko potrebuje, rabi, temveč zaradi svojega dobička. Čim več proda (zamenja), tem več ima dobička, tem večje je njegovo bogastvo. On išče vedno novih tržišč. Država mu pride na pomoč, gre s svojimi vojniki v daljne kraje, kjer še nimajo nikake industrije, ker ne poznajo tvornic. Vojaštvo in uradništvo pa pripravljata v teh krajih nova tržišča za kapitalista, oziroma za one izdelke, ki jih ne more prodati doma, alko nastaja kolonialna (naselbinska) politika narodov, odnosno držav. Narodnostno stremljenje dandanes je torej le tekmovalje med kapitalisti.

Ker se ogromne množine izdelanega blaga ne morejo razpečati, nastanejo krize; beda raste in ljudstvo nima denarja, da bi kaj kupovalo. Tvornice za krajši ali daljši čas ustavijo obrat in delavci se odpaščajo ter pomnože "rezervno armado", to je število delavcev, ki bi radi delali, pa ne dobijo dela. — Denar in bogastvo se čimdalje bolj združuje v roke malega števila ogromno bogatih podjetnikov, kapitalistov, in tako se čimdalje pomnožuje proletariati.

To mora privedi do poloma kapitalistiške družbe, in delavci bodo na njenih razvalinah ustanovili novo družbo, v kateri bodo proizvajalna sredstva last družbe; vsi bodo delali in vsi tudi uživali svoje delo.

Delavec mora torej gojiti razredno zavest. Razločevati mora le med zatiralci in zatiranci. Za modernega delavca danes ni nič drugega! Gojiti narodno sovraštvo, se

pravi biti slepo orodje v rokah kapitalistov. Vera nima s tem nič opraviti in napenjanje duhovenstva zamazati razredno zavest delavcu, je le blagoslovljena voda, s katero hladi pop aristokratovo jezo.

Priporitev politične moči je glavno stremljenje mednarodnega proletariata. Proletariati mora priti do zakonodajstva. Ono mora počasi prevzeti vodstvo vse človeške družbe. Kapitalisti se bodo morali odreči svoji lasti na korist celoti. Združništvo nastane v najpopolnejši obliki, ker ne bo več razlike med ljudmi, tudi politične moči ne bo več, ker ne bo nobenega povoda za medsebojno nasprotovanje. Socialna revolucija bo zadnja revolucija. Novo razdobje za človeštvo napoči.

S ponosom in s pravico se torej imenuje moderno delavsko gibanje, sloneče na znanstvenih temeljih marksizma:

— Mednarodna, revolucijska socialna demokracija!

VSTAJENJE.

— Pogled v bodočnost.

J. Zavertnik.

"Sie feiern die Auferstehung des Herrn Den Sie sind selber auferstanden, Aus niedriger Häuser dumpfen Gemächern, aus Handwerks und Gewerbes-Bunden, aus dem Druck von Giebeln und Dächern, aus der Strassen quetschender Enge, aus der Kirchen ehrwürdiger Nacht Sind sie an's Licht gebracht."

Teh besedi Fausta sem se spomnil na prvega majnika, s katerimi pozdravlja na velikonočno jutro prebujenje narave, ko sem iz Međlinga došel na Ring, ugleđavši neštevilno ljudsko vojsko v različni obleki, z rdečimi klinčki na blazah in jopičih.

Zamolknjo so odmevali koraki ljudske vojske po tlakovanem Ringu, ki je korakala v smeri proti zbornici, okoli katere so stali policaji tako na gosto, da bi tudi miš ne prodrla tega policijskega kordona.

"Doli z vlado, enake pravice in dolžnosti za vse! Tako je orilo mogočno iz ljudske vojske, ki se je preko zbornice pomikala proti Pratu v nedogledni četi.

Policaji, kojim se je čitala bojaznen obrazih, so černo zrla na ljudsko vojsko, ki je bila tako smela, da je vspričo pozvanih vzdrževalcev miru v uniformah glasno oznanjevala v svet svoje puntarske misli in nazore. Lesemintje se je tudi veselja zablislilo v očeh kakega policaja, ki se je zavedal, da je hlapec modernih sužnodržcev, ko so moderni sužnji oznanjevali na glas, da so siti sužnosti, tlačanstva.

Ali ti pojavi med policaji so bili le posamezni, ki so tako naglo zamrla, kakor so se pojavili, ki so zgihnili kakor morska pena na razburkanih valovih, če poleže vihar. Gledali so zopet srepe in černo ljudsko maso, ki je korakala mimo njih, ko se je v njih sreih oglasila človeška rediteljska zver. Vrgli so od sebe človeške pojave, postali so zopet le zver, zver, ki hrepeni, da

se napije človeške krvi, gorke krvi najvišjega bitja na svetu.

Ali ljudska vojska se ni ozirala na čmerne in srepe poglede uniformiranih varuhov sužnosti. Zavedala se je, da so puške-repetirke, samokresi, topovi in sablje uniformiranih hlapecov v službi sužnodržcev postali brezmočni proti nji, ker dejanski praznuje v resnici prvi dan vstajenja, prvi dan zapričete splošne stavke, ki bo zdrobila vlado človeka nad človekom v prazen nič zversko-človeško družbo pa prerodila v človeško.

Čmerno je delničar gledal tudi kupone, kajti jesti jih ni mogel, njegova soproga pa kuhati ni znala, v revstariacijah in gostilnah pa tudi ni bilo dobiti za jesti, ljudstvo je praznovalo vstajenje. Jezno je ogledaval premogarski baron nakupičeni premog in vsklisknil: "Ne pomagaj mi denar, ne premog. Umreti bom moral lakote, alko ljudstvo mi sli resno s svojim vstajenjem."

Začudeno je vprašal profesor na Pratersternu. "Ali ljudstvo res ne misli več delati?"

"Ne," je zagrmelo iz tisočerih grl, "dokler ne bodemo sami uživali sadov svojega dela, ne primeemo za delo."

Ljudstvo je praznovalo vstajenje, zmago tlačanih, zatiranih, izkoriščanih, vstajenje, ki ni bilo nič podobno praznovanju vstajenja Krista, katerega so pobožnjaki tisočkrat izdali; praznovalo je vstajenje socializma, vstajenje človeške družbe iz zversko-človeške, torej pravo vstajenje.

VOJNI SOD.

Črta.

Jože Z—k.

Še predno je solnce pokazalo svoje žarno lice izza morske ravnani, so rogovi trobentačev na vseh ladjah eskadre peli znano pesen: "Čolne na bojno pot, za izkrcanje."

Tako se glasi v mornarskem tonu v vojni mornarici kratko povelje, da odidejo mornarji oboroženi v čolnih na suho k vajam, k paradi ali pa da naskočijo sovražnika na suhem.

Komaj se je zgubil zadnji, zategnjeni glas trobente preko nedogledne morske ravnani, mrgolelo je na vseh ladjah, kakor v mravljišču.

Mornarji, oborožec se, so hiteli v čolne, katere so voditelji čolnov že spustili v morje. Po petih minutah so bili čolni zbrani po ladjah v oddelke in čakali nadaljnih povelj z ladje admirala.

"Parne barkase naj potegnejo čolne proti severovzhodu in izkrcajo mornarje na pomol D. C.," tako so naznanjevala znamenja z admiralske ladje.

Čolni so odpluli, za njimi je pa plula velika barkasa admiralske ladje. V nji je sedelo 14 pomorščakov z nasajenimi bajoneti, auditor, pomorski kaplan, pomorski lajtnant, ki je bil predsednik vojnemu sodu, sredi pa mladi, komaj 21 let star mornar, poleg njegov pa profos.

Oboroženi mornarji so srepe zrla pred se, tudi drugim je bila čitati nekaka resnoba na njih licih. Le pomorski kaplan je nekaj prigovarjal mlademu mornarju, čegar pogled so bili obrnjeni proti vzhodu, kjer bi se moralo pokazati izza mor-

ske ravnani vseoživljujoče solnce. Nekak satiričen usmev je bil opaziti okoli njegovih usten, kakor da bi hotel reči: "Gospod pomorski kaplan, pa pojdi ti mesto mene v smrt in užival boš rajsko veselje."

Čolni so pripluli do pomola, mornarji so se uvrstili in v kompanijskih kolonah odkorakali proti strelišču.

Na čeluh so korakali mornarji oboroženi kot pešci, za njimi je pa sledilo pomorsko topništvo. V vsak top je bilo vpreženih deset mornarjev, ob straneh vsakega topa sta korakala dva mornarja, za topom pa pomorski podčastnik. Topništvu je pa sledilo 14 mornarjev z nasajenimi bajoneti, sredi njih pa mladi mornar, noseč po konci svojo glavo, ki je imel za pomorskega kaplana le satiričen usmev. Za njimi so zopet šli auditor, profos in drugi taki ljudje, ki izvršujejo mesarsko obrt kar direktno na ljudeh.

Ko so prve čete pomorščakov došle na strelišče, so se na povelje častnikov kakor brezmiselni avtomati pričele formirati v četirikut, ki je bil proti zapadni strani odprt, ker ga je formirala strma, skoro navpična skala, katera je ob strelnih vajah branila puškinim krogljam daljšo pot.

Pred to skalo je prikonakalo tudi 14 pomorščakov z nasajenimi bajoneti, sredi njih pa mlad mornar.

Rogovi so zapeli, Nastala je tihota, kakor nastane pred hudo uro. Auditor je stopil naprej in s tihim glasom čital, da so ga komaj razumeli v obližju, da je mornar N. N. II. razreda obsojen k smrti, ker je v vojnem času udaril podčastnika K. K. s pestjo, dasi ga je ta že preje dvakrat udaril.

"Obsodbo je potrdilo vojno ministerstvo, katera se ima danes izvršiti pred solničnim vzhodom v navzočnosti vsega moštva skadre," je tiho končal auditor.

Rogovi so zopet zapeli! Profos je pristopil k obsojencu. Uprašal ga je po zadnji želji.

"Pustite me umreti z nezavezanimi očmi in dajte mi še eno cigareto," je glasno odgovoril mladi mornar, tako da so ga čuli tudi mornarji, ki so tvorili tri žive strani četirikota okoli njega.

Podčastnik, ki je bil uvrščen pri prvem eksekucijskem peletonu, mu je naglo pomolil svojo tobacnico in užigalico. Obsojenec je mehanično segel po nji, kakor je to storil morda že stokrat v svojem življenju.

Zvil je cigareto, zapalil jo in odšel proti skalnati steni, ob kateri je imel umreti.

Cigareta je ginevala počasi, kakor beži življenje jetičnega človeka zadnje dni. Mornarjem v četirokotu so bili ti trenotki večnost.

Držal je le še kratek ogorek v roki, potegnil je še enkrat in ga zalučal proti peletonu, ki je stal deset korakov od njega.

Uprl je za trenotek svoje oči v ogorek, ki je imel vsaki hip ugasniti, potem pa pogledal proti vzhodu, kjer se je nebo žarilo ob solničnem vzhodu. Satiričen usmev je zopet zaigral okoli njegovih usten. Zamahnil je z roko kakor da bi hotel pozdraviti zadnjikrat vzhajajoče solnce, v tem je pa mahnil s sabljo tudi eksekucijski peleton zapovedujoči častnik. Puške so počile, mladi mornar se je zgrudil mrtev na tla.

Mornarjem v četiro kotu, ki se

niso bali gromenja valov, ne moči viharja, so zaigrale solze v očeh. Njih tovariš, ki ni zakrivil nič, ki je zvršil, kar bi storil vsak človek v samoobrambi, je ležal s prestreljeno glavo in prsi pred njimi.

Le trenotek je čutil, da je človek kakor drugi, ko ga je podčastnik tepel. In to zavedanje je moral plačati s svojim življenjem.

O ironija. Verski in liberalni shingnavci pojdite se solit s svojimi frazami o človeškem dostojanstvu, v imenu katerega morite druge ljudi, kakor mesar nerazumno živino.

MLADI JUNAK.

Zgodovinska črta.

J. Z.—k.

Pariz je zavil v črnkasto sivo meglo. Grmi in bliska se, kakor da bi preko njega drvila najhujša nevihta. Topovi, mitreljeze in puške pojejo smrtno posen.

Na barikadi, ki brani vhod vladnim četam v predmestje St. Denis, stoji še nekaj komundarov. Barikada je razstreljena, le sredi ulice je še groblja kamenja, ometana na debelo s prstjo, s katere pošilja edin še nepoškodovan top svoje smrtonosne kroglice med Verzeljce.

Okoli njega je le še peščica komundarov, ki se je odločila, zabraniti vhod sovražniku v mesto, ali pa umreti na barikadi za svobodo. Vsi so ranjeni, kajti kroglice iz mitreljez se osipajo tako gosto med nje, da bi še miš ne otekla smrti, kaj še le ljudje.

Med branitelji barikade je tudi komaj dvanajst let star bosonog deček. Kroglico za kroglico pošilja med sovražnika, ki se pripravlja, da z naskokom vzame barikado. Pešči z nasajenimi bajoneti pod zaščito mitreljez in topov se pomikajo vedno bližje in bližje.

Oddaljeni so komaj petdeset korakov. Sedaj štirideset. Deček se ne zmeni za to. Strel za strelom pošilja med pešce, kakor da bi bili še tisoč korakov oddaljeni. Približali so se na dvajset korakov.

Deček se ozre po svojih tovariših. Sedaj še le zapazi, da je edini branitelj barikade, kajti njegov tovariš so junško umrli, vršili so svojo dolžnost do zadnjega.

Okoli topa, čigar smrtonosno žrelo je bilo obrneno grozeče proti naskokujočim pešcem, je ležalo kar cel kup mrtvecev. Sredi med njimi je ležal Pierre, dvajset let star kovaški pomočnik. V desnici je držal tlečo lunto, z levico je pa kazal na bližajoče se pešce, kakor da bi hotel reči, kam je treba poslati zadnji strel.

Le trenotek je pomislil deček. Planil je k Pieru, izdrl mu tlečo lunto iz desnice in zapalil top, dasi so kroglice pele znano pesen okoli njegovih ušes: "Sss—zizi—sss—zi."

Včinek je bil grozen, top je bil nabasan s kartečami. Kakor trava, kedar kosce zamahne s koso, se je zgrudila cela vrsta pešcev na tla, njih kri je pa pobarvala rdeče umazani pariški tlak. Pešči v zadnjih vrstah so obsupnili, spreletel jih je strah in videti je bilo, kakor da hočejo v divjem begu iskati rešitve.

V tem osodepolnem trenotku je nekdo zakričal: "Tega dečka ujemite živega!"

Ko so se prvi pešči pridrili na grobljo kamenja, je dečka zgrabilo deset rok, ki se je trudil, da znova nabaše top.

Peljali so ga pred mladega poročnika, ki je bil edini častnik, kojemu so pri naskokujočem oddelku pešcev prizanesle karteče.

"Postavite ga ob zid in vstrelite ga," je dejal hladnokrvno poročnik "Povelje se glasi, da se vstrelji vsakega puntarja, ne glede na starost in spol, če se ga zajame z orožjem v roki."

"Eno prošnjo imam še g. poročnik," je dejal deček. "Upam, da mi jo dovolite, ker sem obsojen k smrti."

"Govori," ga je prekinil poročnik.

"Ta žepna ura je spomin mojega očeta, ki je umrl, ko sem bil dve leti star," je pričel deček. "Dovolite, da jo ponesem k svoji materi, ki stanuje v ti hiši tukajle in da svojo mater še enkrat objamem, predno umrjem."

Poročnik je primikimal. Mislil je, da bo deček to priliko uporabil in utekel, njemu pa ne bo treba zvršiti smrtne obsodbe nad otrokom.

Deček je kakor blisk odhitel. A ni minolo pet minut, že je stal pred poročnikom, rekoč:

"Tukaj sem! Mirno pričakujem sedaj smrti."

Postavili so ga ob zid.

"Dobro merite sužnji," je zakričal deček. "Živeka svoboda, enakost in bratstvo!"

Poročnik je zamahnil s sabljo, puške so počile in mladi junak je izdihnil...

LJUBICA IN MOJE LJUBICE.

Črta.

Napisal D—r.

Že nekaj mesecev je govorila, da imam več ljubice.

Ljudje so ji baje povedali tako, in ona, ki ne pozna hudobnega sveta, je verjela.

Od tedaj me je pri vsaki priliki dražila stem — in sicer resno dražila, in vsaka beseda je bila zame rezka, osornja.

Da me ljubi, o tem sem bil prepričan; vendar pa vsled tega nisem uživati tistih zaupnosti pri njej, ki bi jih bil sicer lahko. To me je bolelo. Zakaj ljubil sem Marto iz dna svojega srca in duše in dal bi za njo svoje borno življenje, če bi bilo treba.

Človek sicer nerad žrtvuje življenje v take namene, toda v teh slučajih so izjeme.

Kdo ne pozna intrig v življenju, ki jih vstvarjajo včasih naši najboljši prijatelji, da otežkočijo življenje in nam kale cilje? Prav tako je v ljubezni. Če je le mogoče se skuša priliti ognju ljubezni grenko tekočino, da provzroča človeku grenke trenutke ob nje strupenem žaru. —

Marta ne pozna rafiniranosti in ne vidi na prvi mah zlobne nakane ljudi, ki se ji v obraz dobričajo, za hrbtom pa smejejo — in prav to je bil vedno vzrok, da mi je očitala nekaj, kar sama ni mogla zapopasti kaj naj bi tisto bilo in kdo so tiste ljubice; kajti vedela je, da od kar občujem žnjo, nisem zahajal v njo ne poznane družbe.

Trpela je Marta in trpel sem jaz. Čemerno sva sedela ob večerih ob

mizi in ure so bile težke; pogled iz njenega očesa so bili nezaupni; iz njih se je čitala tožba in karanje, žalost pa je kazala svitla solza, ki je lesketala v očesu kot brijuant.

Hudo mi je bilo in nisem si znal pomagati.

Vsi ugovori o hudobnih jezikih niso pomagali ničesar; živeka je v trdni veri, da imam več ljubice.

Nekega večera jo povabim v moje stanovanje. "Videla boš moje ljubice," sem ji dejal. Vse ti polkažem, da jih spoznaš...

Stresla se je Marta in zadrželo je njeno telo, tako, da sem se prestrašil.

"Pa zakaj si tajil do sedaj," me je nagovorila z žalostnim in trepetajočim glasom.

"Nič nisem tajil, dragica, le pomiri se, vse bo dobro. Danes Ti hočem pokazati moje ljubice, da jih spoznaš in jih sprejmeš za svoje prijateljice, zakaj poštene so in vredne, da jih sprejmeš za svoje."

Zaplakala je Marta in svetle solze kot biseri so se vtille na modri predpasnik.

Prejel sem jo za ramo in jo hotel objeti, toda odrinila me je z vso silo od sebe; zakrčila je obraz v predpasnik in je ihtela glasno.

Zunaj se je storil mrak in luči so brlele v svetilkah ob cesti, ko je vstala Marta izza mize. Oči je imela motne, globoko vdrtje v jamicah in rdeče. Njeni lepi dolgi lasje so plavali veličastno nad čelom in zdelo se mi je, da vidim pred seboj simbol, boginje svobode.

Zaničljiv pogled se je rodil v njenih očeh, ki je bil uprt naravnost v mé.

Pogledal sem jo proseče, ljubezljivo. To je pomagalo.

Ozrla se je zadovolneje in odšla v stransko sobo.

*

Ko sva stopila z Marto na ulico, je bila že trda tema. Jug je neprijetno mešal gorko atmosfero in semtertje se je za vogalom vzdignilo nekoliko prahu v zrak, pa ga neslo v vrtincu naprej po cesti. Zavila sva po B. cesti, ki je bolj v zatišju, da se ogneva prahu in zoperni južni sapi.

Hodila sva naglo in malone molčeča; edino Marta me je spomnila na ljubice. Konečno prideva do stanovanja. Pred vrati sva se še ozrla po prašni cesti, potem pa vstopila.

Majhna je moja soba; umivalnik, perilna omara, postelja, en stol in nekaj kljuk po zidu, vlada skoro cel prostor v sobi. Človek se mora muzati okoli teh predmetov, ko kača okoli zidu, če hoče, da pride od ene stvari do druge. Marta je sedla na stol in vzela v roke na omari ležeči časnik iz stare domovine. Pogledala ga je in ga je odložila.

"Kije so ljubice — Ti?!"

Namuznil sem se in stopil sem v kot k postelji.

V kotu je stal poleg vzglavja rdeče barvan prapor, simbol iz neke maškarade, in na njem je bilo z lepimi belimi črkami zapisano: svoboda, enakost in bratstvo!

Razmotal sem prapor in nazgrnil ga tako, da se je bliskal napis na rdečem blagu.

To-le, draga, je moja ljubica. Na tem praporju pa so še tri ljubice, to je ljubica enakost, ljubica svoboda in ljubljeno bratstvo.

Začudeno je gledala Marta rde-

čo zastavo in začudeno je motrila na njej lepi beli napis.

Ali je to resnica, kar govoriš — Ti? — Prisegam Marta, da govornim čisto resnico.

To so moje ljubice, — družih poleg Tebe ne poznam...

Na njenem obrazu je bilo zapaziti vračujočo zadovoljnost, in vendar sama ni znala od kod je to prišlo. Vse je prišlo samo ob sebi...

Pogledala je ljubezljivo Marta in solza brezvročnega veselja je zaigrala v njenih očeh.

Privil sem jo na lažno sebi, pritiskal na u stnico in vroče poljubil. Bila sva zopet srečna...

Ko sva odhajala na njen dom se mi je iz srca smejala — nevem pa, ali njeni razočaranosti, ali ljudem, ki so hudobni in ne privoščijo drugim sreče...

(Iz 3. strani.)

val. Naša zemlja pa tudi ni bila taka, kakršna je danes; ona se je razvijala iz plina v tekočino in goreči planet liki solnce, a je dandanes že preživeli planet. Kakor ima vsaka stvarca, vsako bitje svoj početek, življenje, smrt ali konec bitja, tako je tudi s planeti; tudi ti se porajajo, tudi ti žive in izumirajo. Razlika med posameznimi dobami poroda, življenja in smrti pa je obsežna v velikosti in različnosti sestave in drugih okolnosti teles. Mušica živi le par minut, človek doživi 70 in več let in planeti milijarde let. Iz tega razlaganja vede o postanku svetov, pa je padla svetopisemska pravljica, češ, svet je bil ustvarjen v šestih dneh. Trebalo je milijone let, da je naša zemlja zadobila trdo skorjo, da se je pričela na njej današnja prekrasna flora in fauna. Po Svetem pismu naj bi bila zemlja stara kakih 4000 do 5000 let. Eksaktna veda je stari nazor zavrgla kakor marsikaj v praznovestvu, čarovništvo, čudeže i.t.d. Svet ni omejen prostor, temveč je neskončen v velikem in malem. Na tisoče je solnc, na milijone zvezd in drugih planetov. V tem velikanskem prostoru so osolnčja, eno, okrog katerega se vrtita dve solnci sparoma. Imamo v vsemirju zemlje, ki imajo dva solnčna vzhoda. Drugo osolnčje je s štirimi solnci, a vsakatero ima drugo barvo. Po zahodu rdečega solnca izide blede, potem ono smaragdno barvo in zatem pride solnce barve kakor safin. Ta neizmerni univerzum je poln življenja in gibanja. Tu propad življenja, tam porod. Ustvarjenje je večno in se nikdor ne neha. Nižje oblike prehajajo v višje in popolnejše. Jezera izginjajo in nastajajo drugod. Večen je razvoj in večen napredek in ni sile, ki bi ga ustavila. Tudi človek ni bil koj izpočetka tak kot je danes. Kakšen je bil tisti človek, ki ga je Sveto pismo krstilo za Adama? Divjaky na otoku Borneo, južnomorski otočani — tu imate tiste Adame; nagj so, na pol živalski, in pojedjo — tudi svojega bližnjega. In vendar so te neljube temne stvarce napredovale od svojih nekdanjih pradedov. Celu v tej priposti manifestaciji civilizacije je potreboval divjak milijone let, da je postal tak, kakor je dandanes. Napredek je pre mogočen, da bi ga bilo možno utajiti. Sveto pismo, koran i.t.d. so le proizvodi svojega časa, že davno u-

mrlih in zastarelih vtiskov, starih kulturnih razmer. Stanovitna in zvesta je samo narava Božanstvo je nastalo iz nevednosti, s tolmačenjem prirode in njenih pojavov. Danes nam daljnogled (teleskop, kakršnega se poslužujejo zvezdoznanci) odkriva nebo, resnični svet, istinito stališče človekovo in zemlje v naravi. Veda je potisnila človeku scalpell v roke in razkropila organizem človekov, ki obstoji iz bilionov celic in tisoč delov, kateri skupno predstavljajo podobo harmonije. Mikroskop nas povede v svet umetniške lepote. V prahu ti razkrije mikroskop največje čudo vse ustvarjajoče narave.

Nasprotno pa uči verski nazor stvari, ki se ne dajo dokazati, stvari, ki jih je treba le verovati in ki so v diametralnem nasprotnu z dokazano vedo. Veda je izpodbila verski nazor, uničila pekel in nebesa v glavah mislečih ljudi, privedla človeštvo k studencu spoznanja. Verski fanatizem je identičen z nevednostjo, in kdor danes veruje v vedo in njen razvoj, ta ne more verovati starim verskim naziranjem, verskim dogmam, temveč vzprejeti le to, kar je dokazano in iz česar nastaja novi svetovni nazor. J. Š.

POZOR SLOVENCIM IN HRVATJEM!!!

Slavnemu občinstvu v Chicagu in okolici naznanjava, da sva odprla na

623 So. THROOP ST.,
novourejeno pekarijo,

kjer pečeva najokusnejša raznovrstna peciva. Za sveže pečivo in solidno postrežbo jamčiva. Bratje, podpirajte edino domače podjetje v tej stroki! Z odličnim spoštovanjem

JUR. CURIČ & ALEX. IVČEC
623 So. Throop St., Chicago.

Jože Sabath

advokat in pravni zastopnik v kazenskih in civilnih zadevah.

Pišite slovenski!
1628-1638 Unity Building
79 Dearborn St., Chicago, Ill

Res. 5155 Prairie Ave.
Phone Drexel 7271.

Košiček Bratje SALOON!

Dobro pivo, whiskey, likere, vino, izvrstne smodke in prigrizek.
Oglasite se na Centri!

SLOVENSKA GOSTILNA —pri— FRANK ČECHU.

Slovincem in Hrvatom naznanjam, da sem odprl slovensko gostilno, v kateri točim vedno dobro pivo in domača vina, kjer imam vedno dobri in sveži prigrizek. Potujoči rojaki dobe stanovanje in hrano. Za obilen obisk se priporočam

spoštovanjem **FRANK ČECH**,
568 Center Ave., Chicago, Ill

Jugoslovanska vinarna!

Podpisani naznanjam Hrvatom in Slovincem v Chicagi in okolici, ra točim najboljša raznovrstna vna po primirni ceni.

Pridite, pripeljite znanca in iateljje, da se prepričate. ip Z vsem spoštovanjem

Slavoljub Štajdohar,
316 W. 18th St. Chicago.

Rojaki Slovenci

Čitajte novo obširno knjigo „ZDRAVJE“

Novih
50.000

se zastonj
razdeli
med
Slovence

Knjiga „ZDRAVJE“

Katera v kratkem izidé od slavnega in obče znanega:

Dr. E. C. COLLINS M. I.

Iz nje bode razvidili, da vam je on edini prijatelj, kateri vam zamore in hoče pomagati v vsakem slučaju, ako ste bolni, slabi ali v nevolji.

Knjiga obsega preko 160 strani z mnogimi slikami v tušu in barvi ter je napisana v Slovenskem jeziku na jako razumljiv način, iz katere za more vsaki mnogo koristnega posneti, bodi si zdrav ali bolan. Ona je najzaneslivejši svetovalec za moža in ženo, za mladeniča in deklico.

Iz te knjige bode razvideli, da je **Dr. E. C. COLLINS M. I.** edini, kateremu je natanko znana sestava človeškega telesa, radi tega pošna vsako bolezen ter edini, zamore garantirati za popolno ozdravljenje vsake bolezni, bodisi akutne ali zastarele (kronične) kakor: tudi vsake tajne spolne bolezni.

Čitajte nekaj najnovejših zahval, s katerimi se rojaki zahvaljujejo za nazaj zadobljeno zdravje:

Cenjeni gospod Collins M. I.

Vam naznanjam da sem popolnoma zdrav in se Vam presrečno zahvalim za Vaša zdravila ki ste mi jih pošiljali in to Vam rečem, da takega zdravnika ga ni, kakor ste Vi in Vaša zdravila so res najboljša, ki so mi prav fino nucala. Jaz sem si dosti orizadeval pri drugih zdravnikih, pa mi niso nič pomagali. Toraj, kateri ne verjame, naj se do mene obrne in jaz mu bodem natančno pojasnil, da ste Vi res en izkušen zdravnik, da tacega nima več svet.

Toraj to pisemce končam ter Vam ostajam hvalčen do hladnega groba.

ANTON MIHELICH
12 E. 39th St. N. E.
Cleveland, O.

Velespostovani Dr. E. C. Collins M. I.

Jaz se Vam najprvo lepo zahvaljujem za Vaša zdravila in Vam ve. selo sporočnem, da sem zdrav, ne čutim nobenih bolečin več in tudi lahko delam vsako delo Vam naznanim častiti gospod. da jaz sem po Vaših zdravilih zadobil prvotno zdravje in moč nazaj, kar se nisem trostal, ker jaz sem se poprel 4 mesce zdravil pri družih zdravnikih; vsaki mi je obljubil, da me ozdravi, a je bilo vse zaman samo da so mi žepe praznili. Šele potem sem se na Vas obrnil, ko sem uvi. del, da mi drugi ne morejo pomagali. Jaz Vas bodem vsakemu bolniku priporočal, da naj se do Vas obrne.

Sedaj se Vam še enkrat lepo zahvalim ter ostanem

Vaš iskreni prijatelj
J. LOWSHA.
Jenny Lind, Ark.

Na razpolago imamo še mnogo takih zahvalnih pisem, katerih pa radi pomanjkanja prostora ne moremo priobčili. Zatoraj rojaki Slovenci ako ste bolni ali slabi ter vam je treba zdravniške pomoči, prašajte nas za svet, predno se obrnete na družega zdravnika, ali pišite po novo obširno knjigo ZDRAVJE katero dobite zastonj, ako pismu priložite nekoliko znamk za poštnino. Pisma naslavljajte na sledeči naslov.

DR. E. C. COLLINS MEDICAL INSTITUTE,

40 WEST 34th ST.,

NEW YORK, N. Y.

Potem smete z mirno dušo biti prepričani v kratkem popolnega ozdravljenja.

Za one, kateri hočejo osebno priti v ta zavod, je isti odprt vsaki dan od 10 dopoldne do 5 ure popoldne. V torek, sredo, četrtek in petek tudi od 7—8 z večer. Ob nedeljnih in praznikih od 10—1 popoldne.

POZOR! SLOVENCIM! POZOR! SALOON

z modernim kegljiščem

Sveže pivo v sodčkih in buteljkah in druge raznovrstne pijače ter unijske smodke. Potniki dobe čedno prenočišče za nizko ceno. Postrežba točna in izborna. Vsem Slovincem in drugim Slovanom se toplo priporoča.

Martin Potokar

564 So Center Ave., Chicago.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

zdravnik za notranje bolezni
in ranocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačno—plačati je le zdravila. 647 in 649 Blue Island Ave., Chicago
Uradne ure: Od 1 do 3 popol. Od 7 do 9 zvečer.
Izven Chicage živeli bolniki naj pišelo slovenski

SLOVENCEM IN HRVATOM priporočam svojo

gostilno, dvorano za veselice
in društ. zadeve.

Točim izborna pivo "Magnet", fina namizna importirana in domača vina, izvrstno žganje itd. Pri meni so le fine, unijske smodke na prodajl —

JOŽE POLAČEK,

535 BLUE ISLAND AVÉ.

CHICAGO, ILL.

Slovincem in Hrvatom naznanjamo, da izdelujemo raznovrstne

OBLEKE

po najnovšem kroju. Unijsko delo; trpežno in lično. V zalogi imamo tudi razne druge potrebščine, ki spadajo v delokrog oprave — oblek. Pridite in oglejte si našo izložbo. Z vsem spoštovanjem

J. J. DVORAK & CO.
598-600 Blue Island Ave Chicago.